

HERBA PRIMA

Asperula cynanchica L.

[1753, Sp. Pl. : 104] $2n = 20, 40$

Asperula cynanchica. Imatge: H. COSTE

foto: JEAN-MARIE PAGNIER

NOMS POPULARS

Alemanys:	Hügel-meier/Hügel-waldmeister/Bräunewurzel / Hügel-meister
Anglès:	Squinancy wort/Quinsy-wort / Squinancywort / Squincywort
Àrab:	أسبرولة ساجورية
Aragonès:	orinadera, pinillo, pinochetas, yerba del mal de tripas, yerba tripera, hierba de la esquinancia, hierba del mal de tripas, hierba tripera, ierba del mal de tripas, ierba tripera, orinadera, pinillo, pinochetas, yerba tosquera.
Basc/Euskera:	eskinancia, eskinantzia, eskinanzia.
Castellà:	asperilla de flor roja, bregandia, <u>hierba de la esquinancia</u> , hierba del cabrón, hierba torqueira, asperilla, asperilla de flor roja, aspérula, barrita de oro, bregandia, cinánquica, hierba de la inflamación, hierba de la piedra, hierba de la próstata, hierba del cólico, hierba del pinillo, hierba tosquera, hierba tripera, mataperros, orinadera, palico de oro, palillo de oro, palito de oro, pinillo, pinochetas, prima bregandia, rociadera puntiaguda, rompepiedras, rubilla de cruz, rubilla lisa encarnada, serpentina, varilla de oro, yerba de la esquinancia, yerba del cabrón, yerba del cólico, yerba tosquera.
Català:	<u>herba prima</u> , canyeta d'or, espartet, herba de la Mare de Déu, herba de la grava, herba de l'esquinància, herba de setge, herba del muset, herba del nusset, herba dels set nusos, herba pixadora, herba turbera, julça, serpentina, herba de l'esquinància, canyeta d'or, espartet, herba de la Mare de Déu, herba de setge, junça vera, serpentina
Danès:	Bakkemysike
Eslovac:	Marinka psia
Eslovè:	Hribska perla / Perla hribska
Estonià:	Roosakas varjulill
Finlandès:	Etelänmaratti
Francès:	Aspérule à l'esquinancie/Herbe à l'esquinancie
Gaèlic:	Lus na haicise
Gal·lès:	Mandon fach
Holandès:	Kalkbedstro/ Angina-bedstro
Italià:	Stellina comune
Polonès:	Marzanka pagórkowa
Rus:	Ясмéнный розовáтый/Ясменник розовáтый / Ясменник рóзовый
Suec:	Rosenmåra
Txec:	Mařinka psí
Ucraïnès:	Маренка рожева

DESCRIPCIÓ BOTÀNICA

L'herba prima pertany a la família de les Rubiàcies. El gènere *Asperula* es distingeix per la inflorescència laxa, lòbuls de la corol·la curts i fulles en grups de 4 o lòbuls més grans que el tub i aleshores flors i fruits no recoberts per bràctees plegades, fruit esferoidal, totes les flors bisexuades, rames superiors amb bràctees i bractèoles.

Dins el gènere, *Asperula cynanchica* es distingeix per ser planta perenne amb les bràctees foliars no ciliades, corol·la de més de 2 mm, zona inferior de les tiges amb 4 fulles (de 0.3-1.2 mm d'amplada) per nus, ovari papil·lós, inflorescència en dicasi, corol·la de 2.4-4.5 mm hipocrateriforme, de color entre rosa, lila i blanc, amb tub de 2.3-2.9 mm obcònic.

Se n'han descrit a la península dos subespècies diferents de la típica:

—*occidentalis*: plantes amb nombrosos estolons que fan arrels i tiges estèrils nombroses i lòbuls de la corol·la que superen una mica el tub. Es fa a sorral·ls i dunes de la costa, sovint amb flora anòmales.

—*pyrenaica*: fulles no inferiors de 1-2.1 mm d'amplada, oblanceolades, peduncles dels dicasis menors que les fulles axil·lars en general, i tota la planta té una mena de pruïna, tiges estèrils escasses, lòbuls de la corol·la (a vegades només 3) menors que el tub. En terrenys secs rocosos calcaris, de 1000 a 2300 m snm, dels Pirineus.

—*pau*: planta robusta de les fissures de roques calcàries a les Balears, de 13-48 cm més o menys ascendent o erecta, fràgil; fulles basals de 1.5-8 1.1-3.5 mm de formes diverses entre linears i oblongues, les de la zona mitjana o superior de 7-36 × 0.7-3.1 mm, curtament aristades linears-oblongues, flors tetràmeres., corol·la de 3-8 mm amb tub de 2-5 mm amb lòbuls de 1-3 mm amb la cara interna papil·losa. Encara dins al subespècie es distingeix la var. *dianensis* per la corol·la hipocrateriforme amb estil de fins a 5.8 mm enlloc dels 1-6 de la varietat típica; i estigmes que arriben al nivell del cim de les anteres; és de les roques vora Dènia (Alacant).

—*aristata*: tiges de 0.7-1 mm de gruix, fulles de 8-15 × 0.5-1 mm, tub de la corol·la de 2.5-4 mm i corol·la de 4-8 mm; de terra baixa i muntanyes de clima mediterrani fins 1800 m snm.

I dins la subespècie típica (*cynanchica*), caracteritzada per les fulles no inferiors de 0.5-0.9 mm d'amplada, lanceolades amb peduncles del dicasis molt majors que les fulles axil·lars, i per no tenir pruïna, encara s'han descrit varietats:

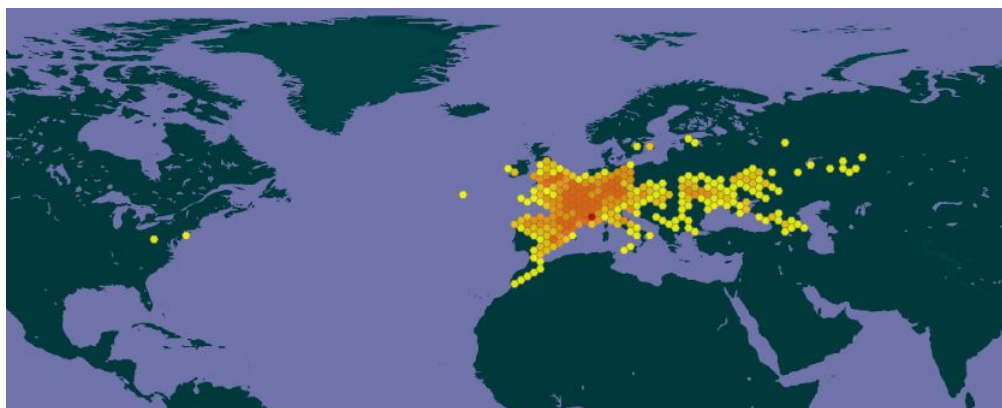
—*tenuiflora* (= *cynanchica*): es troba a Andorra, fa de 10 a 65 cm però és poc densa, mat, amb nusos no inferiors majors que les fulles (5-15 × 0.5-0.9 mm). Però a Montserrat les plantes fan 14-19 cm, i les fulles són flàccides de 13-34 × 0.9-1.9 mm.

—*girbauii*: de les crestes calcàries navarres, molt densament cespitosa amb tiges de fins 15 cm prostrades, brillants amb entrenusos menors que les fulles de 3.2-8 × 0.3-0.6 mm.

—*brachysiphon*: general al llevant i Nord de la península fa mates de 35 cm de diàmetre amb tiges poc separades

—*psammophila*: als sorral·ls del NE peninsulars són plantes una mica crasses, laxes, molt ramificades de fins gairebé 1 metre en cimes dicasials (o bípares), agrupades com en corimbes o en espigues, sense estolons i sense tiges estèrils i tub de la corol·la més del doble major que els lòbuls.

HÀBITAT I DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA

Asperula cynanchica al món, segons GBIF

Es fa en terrenys pedregosos calcaris del Nord de la península, centre i llevant. Entre el Ripollès i Andorra es fa amb:

Argyrobium zanoni,
Avenula bromoides,
Brachypodium
phoenicoides,

Coronilla minima,
Globularia vulgaris,
Helianthemum italicum,
Hippocrepis glauca,

Koeleria vallesiana,
Leuzea conifera,
Linum narbonense
Linum sudffruticosum,

Ononis natrix,
Santolina benthamiana,

Satureja montana,
Seseli montanum,

És espècie típicament europea que arriba al Caucas, al Rif i fins la Gran Bretanya i zones meridionals escandinaves.

ESOTERISME

La planta posada dins els pantalons o faldilla ja fa orinar.

PROPIETATS I USOS MEDICINALS

- antiinflamatòria
- càlculs biliars
- càlculs renals
- càlculs salivals
- calorades
- depurativa
- diarrea
- digestiva
- dismenorrea
- diürètica
- edemes
- emmenagoga
- enteritis
- hemorràgies (petites) e talls
- hepatoprotectora
- hipertensió
- infeccions d'orina
- laxant
- mal de coll
- mal de ventre
- prostatitis
- protectora dels ronyons
- retenció d'orina
- timpanisme (gasos)
- vaginitis
- vasotònica

PREPARATS

Contra refredat: herba prima + *Viscum album* + *Melissa officinalis* + bedoll (borrons).

Per les infeccions del ventre, amb la llengua bruta, sense gana, es fa bullir l'herba de cop (*Hypericum perforatum*) amb la planta de la centaurea (*Centaureum umbellatum*), herba prima (*Asperula cynanchica*) i 3 pomes (amb la pela). Es bull tot i, quan està quasi sense aigua, s'hi posa ¼ L de xarop de sidra, i s'hi afegeix sucre roig (3 cullerades). Es pren a cullerades. [CECÍLIA CLOTA]

PRINCIPIS ACTIUS

- quercetina-3-O-beta-D-galactopiranosid [=hiperòsid]
- rutòsid